

O slovenské historii

Na Slovensku

Na svátek 28. října jsem poslouchal debatu tří prominentních osobností na téma vzniku Československé republiky. V debatě se objevilo často opakované tvrzení, že Češi se chovali ke Slovákům jako „starší bratr“ a nectili jejich přirozená práva, což potom přispělo rozpadu Československa. Myslím, že takové pojetí nerespektuje dějinné skutečnosti.

Já pocházím z Prahy, ale na Slovensku jsem prožil (s přestávkami) celkem 14 let; v letech 1978-1980 jsem pracoval na Oddělení Slovenské akademie věd¹ v Piešťanech a další 4 roky jsem byl zaměstnancem koncernového podniku Tesla Piešťany, který vyráběl elektronické součástky. Dalších 8 let jsem do Piešťan pravidelně dojížděl na víkend či na dovolenou. Prožil jsem tam i revoluční dny 1989, kdy jsme tu s kamarádem „dělali revoluci“².

Na OFE byl kolektiv asi 15, převážně mladých lidí z různých koutů Slovenska, mezi nimi dva Češi. Vládla tam tolerantní atmosféra (kterou někdy rušil pan šéf), o všem se mohlo bez zábran diskutovat. Pořádaly se přednášky a diskuse na různá témata (např. o jaderných elektrárnách). Jedna přednáška byla o vzniku republiky, kde jsem byl hlavní řečník; snad jsem k tomu měl morální právo – můj dědeček byl členem Mafie³ a budování státní správy v novém státě se aktivně zúčastnil. V tátově knihovně jsme měli řadu materiálů z oné doby.

Trocha historie

Kromě těchto „oficiálních“ přednášek jsme se pokoušeli o jakési „bytové semináře“, které měly punc něčeho zakázaného. Přitom o nic nešlo. O změně režimu či o demokracii se nám ani nesnilo; jakýmsi ideálem byl stát ve stylu Kádárova Maďarska, kde se mohlo podnikat. Tyto semináře zanikly, když hlavní protagonista utekl do ciziny.

Území dnešního Slovenska bylo v 10. století součástí Velké Moravy; na tzv. *Nitrianské knížectvo* se slovenští národovci často odvolávají⁴. Po bitvě *pod Děvínem* (973?), kde zvítězili Uhři nad vojsky krále Svatopluka, staly se slovenské kraje na téměř 1000 let součástí Uherského království, byly to tzv. Horní Uhry. Slovanské kmeny, které tu žily se nazývaly *Slověně*⁵; slovo *Slovák* prý pochází z češtiny (Slovák, Slovačka, Slovácko). Čeština se na Slovensku používala také jako bohoslužebný jazyk (zejména u evangelíků). Svědčí to o kulturních vztazích mezi oběma sousedními zeměmi.

Základy národního společenství vytvořila generace Štúrovců v polovině 19. století, kdy byl kodifikován spisovný jazyk, vznikla literární díla a byla ustavena *Matice slovenská*. Střediskem národního života se stal *Turčianský svätý Martin*. Po tzv. *Rakousko-Uherském vyrovnání* (1969) nastalo období tvrdé maďarizace, slovenské školství bylo prakticky zlikvidováno. Traduje se výrok „jednoho uherského grófa: „*Já neznám žádné Slováky....*“.

1 Oddelenie fyzikálnej elektroniky (OFE)

2 Vylepovali jsme tu plakáty s portrétem Václava Havla a jiné propagační materiály Občanského fóra

3 Protirakouská odbojová organizace

4 Viz píseň *Nitra, milá Nitra*

5 Slověň, Slovenka, Slovensko

V této situaci není divu, že se v roce 1918 slovenští představitelé připojili k *Martinské deklaraci*, že Slováci jsou součástí řečově jednotného československého národa....

Dokument podepsal i katolický kněz *Andrej Hlinka*, který později brojil za slovenskou autonomii.

Po roce 1918

Převzetí moci československými úřady nebylo snadnou záležitostí; Maďaři, kteří tu vládli celé tisíciletí, se neradi vzdávali svých úřadů. Na Slovensku chyběli kvalifikovaní pracovníci, schopní tyto úřady převzít. Z Moravy a Čech byli povoláni úředníci, učitelé, ale také železničáři, četníci a policisté. Jižní hranice Slovenska, daná mírovou dohodou, musela být obsazena vojensky. V Maďarsku v té době probíhala revoluce, přechodně tu vznikla *Republika rad* podle ruského vzoru.

Postupně, jak se emancipovala slovenská společnost a dorůstala mladá generace, začínali být Češi místním lidem na obtíž – zabírali jim pracovní místa⁶. Po vzniku Slovenského státu v březnu 1939 museli Češi Slovensko opustit.

V době, kdy jsem pracoval v Tesle Piešťany, seznámil jsem se s Milanem Dubničkou, který pracoval na oddělení epitaxe⁷. Milan byl vystudovaný fyzik a veselá kopa; vídali jsme se v sauně která byla poblíž areálu fabriky. Milan pocházel z rolnické rodiny. Vyprávěl mi, jak jeho otce nechtěli vzít do družstva, protože se v roce 1939 zastal nějakého Čecha. Tehdy vládli lůďáci, kteří se po roce 1945 změnili na komunisty. Milan měl několik bratrů a všem zakázali tito lidé studovat. Věc se řešila až v Praze u ministra Baráka, a nakonec všichni zdárně vystudovali; vzdělanci jsou na Slovensku tradičně privilegovanou vrstvou.

Jednou jsem přišel do Milanovy kanceláře a viděl jsem na jeho stole učebnici *vědeckého komunismu*. Milan psal články do odborných časopisů. Říkal, že připravuje článek o vztahu fyziky y vědeckého komunismu. Asi to myslel vážně; na Slovensku bylo málo lidí, kteří byli schopni něco kloudného napsat. Písemný projev tu není běžný – ve fabrice, kde se vyráběly vysoce sofistikované elektronické obvody, se nepsaly projekty ani závěrečné zprávy. Nepsaly se ani zápisy z porad. Když odstupující ředitel Tesly poskytl interview koncernovému časopisu Tesly Rožnov, redaktor se ho s podivem zeptal, proč nepíše (na úrovni ředitele) zápisy z jednání, Ing.Pfliegel mu odpověděl: „*Kým by sekretárka prepísala zápisnicu na stroji, moji má mestkovia by nkič nerobili.*“ Opravdu vzorná pracovní morálka...

O dalším vývoji situace raději pomlčím. Napsalo se toho už dost. Dnešní doba pandemie před nás klade jiné výzvy a žabomyší války odsouvá do pozadí. Teď je zapotřebí hlavně spolupracovat.

V Davli, 31.října 2020

Jan Matys

6 Čechům se na Slovensko moc nechtělo; dostali se sem také lidé nevalných kvalit, kteří dělali Čechům ostudu

7 Chemická depozice tenkých vrstev